

Vladimir Filipović, *Ispod plavih šljemova. Motivi država za sudjelovanjem u misiji UNPROFOR 1992. – 1995.* (Zagreb; Sarajevo: Plejada; University Press-Magistrat izdanja, 2015), 335 str.

Knjiga dr. sc. Vladimira Filipovića nastala je iz njegove doktorske disertacije koju je u ljeto 2014. obranio na Odsjeku za povijest Filozofskoga fakulteta u Zagrebu.

Na početku knjige, nakon kraćega “Predgovora” (str. 7 – 9), slijedi “Uvod” (str. 11 – 16), u kojem autor iznosi polazišne točke svojega istraživanja. Njegova je težnja bila da u vezi s mirovnom misijom Organizacije Ujedinjenih naroda (OUN) tijekom rata u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u prvoj polovini 1990-ih pruži širi odgovor na pitanje zašto se pojedine članice OUN-a odlučuju uputiti pripadnike svojih vojski u UN-ove mirovne operacije. Kada je riječ o ratu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, radilo se o UN-ovoj misiji pod nazivom UNPROFOR (*United Nations Protection Forces*; Zaštitne snage Ujedinjenih naroda). Pritom je mandat tih snaga u spomenute dvije države ipak bio različit. Osim toga, UNPROFOR je, ponovno s drukčijim zadacima, djelovao i u Makedoniji. Kako dobro primjećuje autor, unatoč svim teškoćama i neuspjesima mandata UNPROFOR-a, članice OUN-a ipak su bile spremne uputiti svoje vojnike u tu misiju. Štoviše, kako je rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini protjecao, sve je više članica bilo spremno sudjelovati u mirovnim snagama UN-a, odnosno staviti svoje vojnike pod UN-ovu “plavu kacigu”, pa se postavlja pitanje zašto su pojedine zemlje bile zainteresirane sudjelovati u toj mirovnoj misiji i koji su bili njihovi motivi. Jesu li to činile zbog humanih i mirotvornih motiva, ili su upućivanjem svojih vojnika u misiju UN-a željele ostvariti neke druge ciljeve, povezane s vlastitim nacionalnim interesima?

U prvom poglavlju, “Čuvanje mira i iskustva prošlosti” (str. 17 – 48), autor daje pregled samoga pojma “mirovna misija”, pri čemu upozorava da je riječ o složenom pojmu koji se ne može jednoznačno objasniti. Nakon toga daje pregled mirovnih misija OUN-a, odnosno njezinih vojnih snaga, “plavih kaciga”. Prva mirovna misija UN-a započela je još 1947. u Grčkoj, gdje su bili razmješteni vojni promatrači UN-a. Nakon toga su različite mirovne misije UN-a bile prisutne u cijelom nizu ratova, sukoba i kriznih žarišta po cijelom svijetu.

U drugom poglavlju, “Teorijski pristupi: motivi država za sudjelovanje u mirovnim misijama” (str. 49 – 79), autor koristi teoriju međunarodnih odnosa da bi objasnio zašto je neka država motivirana uputiti pripadnike svoje vojske u mirovne misije UN-a. Ovaj teoretski okvir važan je za kasniji dio knjige, u kojem će ga autor primijeniti da objasni odluke određenih država da pošalju svoje vojnike u misiju UNPROFOR-a u Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. Tako autor daje realistička i neorealistička tumačenja, zatim tumačenje liberalnoga idealizma, pa teoriju javnoga dobra, kao i kritičko-radikalni pristup, a na kraju i konstruktivistički pristup i teoriju srednjega dometa. Osim nabrojanih teoretskih okvira autor spominje još neke moguće motive za države da sudjeluju u mirovnim operacijama, primjerice motiv financijske dobiti (u vezi s kojim zaključuje da je prisutan isključivo kod siromašnijih država).

Treće poglavlje, “Vrući krumpir’ za UN” (str. 81 – 108), uvodi nas u temu misije UNPROFOR-a na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Opisana je reakcija međunarodne zajednice i OUN-a na rat na području bivše Jugoslavije, odnosno kako je

došlo do raspoređivanja mirovnih snaga UN-a u Hrvatskoj. Izbijanjem rata u Bosni i Hercegovini mirovna misija UN-a širi se i u tu državu, iako s drukčijim mandatom od onoga u Hrvatskoj.

U četvrtom poglavlju, "Francuski 'doprinos miru'" (str. 109 – 138), prikazano je francusko sudjelovanje u misiji UN-a u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Autor objašnjava motive francuske politike za sudjelovanje u spomenutim, ali i brojnim drugim mirovnim misijama UN-a. Tijekom prve polovine 1990-ih francuski su vojnici u nekim razdobljima činili 10 ili više posto svih "plavih kaciga" u cijelom svijetu.

U petom poglavlju, "Britanska ustrajnost" (str. 139 – 170), opisano je sudjelovanje britanskih vojnika u snagama UN-a u Bosni i Hercegovini. Njihovo su djelovanje i postupci imali nemalu ulogu u određenim fazama bosanskohercegovačkoga rata, pri čemu autor to stavlja u kontekst britanske vanjske politike i njezinih interesa.

Šesto poglavlje, "Rusko 'hvatanje koraka'" (str. 171 – 197), prikazuje sudjelovanje ruske vojske u misiji UN-a u Hrvatskoj, odnosno u istočnoj Slavoniji. Poslije su ruske "plave kacige" djelovale i u Bosni i Hercegovini. Bilo je to novo iskustvo za ruske vojnike, budući da bivša Sovjetska armija u hladnoratovskom razdoblju nije sudjelovala u mirovnim misijama UN-a. Rusko sudjelovanje autor objašnjava u sklopu općenito teškog gospodarskog i društvenog stanja u Rusiji tijekom 1990-ih, koje se ocrtavalo i u vanjskopolitičkoj slabosti Moskve.

U sedmom poglavlju, "Realiteti zaogrnuti mitovima: Kanada" (str. 199 – 229), prikazano je kako se kanadska samoimaginacija o sudjelovanju njezinih vojnika u mirovnim misijama "sudarala" s problemima s kojima su se kanadske "plave kacige" susretale nakon raspoređivanja u Hrvatskoj. Kako objašnjava autor, u Kanadi postoji snažna tradicija sudjelovanja njezinih vojnika u mirovnim misijama UN-a, pri čemu se naglašavao kanadski humanizam i mirotvorstvo, odnosno "kanadski se vojnici ne bore u ratovima, nego se bore protiv ratova". Upravo je potreba da se zadrži takva samoimaginacija i dovela do toga da je kanadska vojska izmislila "bitku" s Hrvatskom vojskom u Medačkom džepu u rujnu 1993. godine.

Osmo poglavlje, "Nizozemski kredibilitet" (str. 231 – 258), govori o sudjelovanju Nizozemaca u mirovnoj misiji UN-a u Bosni i Hercegovini. Pritom je neizbježan naglasak na ulozi Nizozemaca u vezi s događajima u UN-ovoj zaštićenoj zoni u Srebrenici u ljeto 1995. godine. Autor opširno raspravlja o odgovornosti Nizozemaca za prepuštanje bošnjačkoga stanovništva srpskim snagama, ali zaključuje da se ne može govoriti o isključivoj krivnji nizozemskih "plavih kaciga", nego uzroke za njihove propuste treba tražiti u cijelom konceptu UN-ove mirovne operacije, koji nije imao mehanizme da spriječi pad Srebrenice i zaštiti Bošnjake.

U devetom poglavlju, "Europsko zamrzavanje" (str. 259 – 280), prikazano je sudjelovanje vojski još nekih europskih država u misiji UNPROFOR-a, odnosno govori se o Belgiji, Čehoslovačkoj/Češkoj, Danskoj i Poljskoj. U desetom poglavlju, "'Domaćini u našoj zemlji'" (str. 281 – 298), prikazano je sudjelovanje mirovnih kontingenata iz udaljenih zemalja s drugih kontinenata (Argentina, Egipat, Jordan, Nepal, Nigerija).

Slijedi zaključak pod naslovom "Zaključno: jedna uspješna misija" (str. 299 – 304), zatim "Popis kratica" (str. 305 – 307), "Izvori i literatura" (str. 309 – 324), "Kazalo pojmova i imena" (str. 325 – 334) i kratka biografija autora ("O autoru", str. 335).

Autor je koristio raspoložive hrvatske i strane arhivske izvore, zatim raznovrsni tisak, među kojima i mnoge američke, britanske i kanadske novine. Vidljivo je da je posvetio veliku pozornost korištenju raznovrsne i brojne strane literature. Prevladavaju strani naslovi, uglavnom na engleskom jeziku. Opširno i temeljito korištenje strane literature omogućilo je kvalitetnu obradu teme kojom se autor bavio.

Autor zaključuje da UNPROFOR nije uspio zaustaviti rat niti spriječiti različite zločine i stradanja civila. Rat su na kraju okončali razni drugi čimbenici, a ne mirovne snage UN-a. Isto tako zaključuje da su sve sukobljene strane u ratu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini imale razloga biti nezadovoljne mirovnim snagama. "Plave kacige" na kraju nisu mogle "zadovoljiti" ni jednu od sukobljenih strana. Također se može zaključiti da su razne slabosti i neuspjesi UNPROFOR-a nanijeli načelnu štetu ugledu OUN-a. No, kako dobro zaključuje autor, i što pokazuje njegovo istraživanje motivacije pojedinih država da upute svoje vojnike u sastav UNPROFOR-a, zapravo se ta misija i ne može smatrati neuspješnom, jer ono što se moglo smatrati njezinim eventualnim "uspjehom" i nije bio cilj onih koji su imali važnu ulogu u stvaranju UNPROFOR-a. Tako je ta misija bila uspješna u ograničavanju širenja rata, onemogućavanju eventualne šire destabilizacije u Europi, a poslužila je i da razne značajnije europske države, poput Francuske i Velike Britanije, slanjem svojih vojnika u misiju UN-a na terenu ostvaruju utjecaj u skladu s vlastitom nacionalnom politikom, a ne višim i nesebičnim načelima na kojima se temelji OUN. Dakle, zaključuje autor, u misiji UNPROFOR-a prevladavala je realpolitika. Takva realpolitika skupo je stajala mnoge sudionike rata, posebno civile, koji su vjerovali u zaštitu i pomoć "plavih kaciga", ali je zemljama koje su sudjelovale u toj mirovnoj misiji zapravo donijela različite koristi. Dakle, iz perspektive realpolitičkih interesa većine zemalja koje su poslale svoje vojnike u sastav UNPROFOR-a, misija je bila "vrlo uspješna". Autor zaključuje da cilj njegove knjige nije bio zagovarati svijet u kojem će se cijeniti takvi "uspjesi", ali jest da čitateljima približi spoznaju o stvarnosti upravo takva svijeta.

Riječ je o veoma vrijednom djelu, napisanom zanimljivo, jasno i pregledno. Pružen je cijeli niz novih podataka i dobro utemeljenih obrazloženja i zaključaka. Posebno je vrijedno što je autor uvelike unaprijedio našu historiografiju s novim saznanjima o jednom aspektu međunarodnoga utjecaja na rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini tijekom 1990-ih.

NIKICA BARIĆ

Stjepan Milković, *Alfe žive vječno! Prilozi za ratni put Specijalne jedinice policije "Alfa" PU zagrebačke u Domovinskom ratu 1991. – 1995.* (Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata; Udruga veterana specijalne jedinice policije "Alfa", 2013), 352 str.

Djelatni policajac mr. sig. Stjepan Milković autor je djela o Specijalnoj jedinici policije "Alfa" (SJP "Alfa"), čiji je pripadnik bio od 1992. godine. Ta je jedinica ustrojena